

1938

1938. január 5.

Dr. Strelitzky Dénes, a Magyar Olvasókör ügyvezető elnöke a *Napló*ban bejelentette lemondását azzal az indokkal, hogy nem sikerült az elgondolása, hogy a Magyar Olvasókört depolitizálja, és a legnagyobb magyar egyesületbe tömörítse a szabadkai magyarságot. E cél érdekében tárgyalt Szántó Gáborral is, ám ezt a régi magyar vezetés nem hagyta jóvá, így Strelitzky Dénesnek távoznia kellett.

Csuka 1995, 453.

1938. január 10.

Tizenegy új szenátort neveztek ki, közöttük egyetlen magyar sem volt. Grassel György német szenátort viszont ismét kinevezték. [...] A német vezetők hosszú idő óta elégedetlenek voltak dr. Krafft Istvánnal, akit a *Deutsches Volksblatt*ban dr. Moser Hans képviselő nyílt levélben szólított fel, hogy vonuljon vissza. Krafft ellen az volt a vád, hogy túlságosan érdeklődött a német gazdasági egyesületek üzletei iránt, és más feladataival kevesebbet törődött. A vita végül Krafft lemondásával végződött. A magyarság körében általános meglepetést keltett ez a döntés, mert Krafft István egészen nagyszabású közéleti munkássága alatt nem tudott felmelegedni a magyarsággal szemben, és teljesen közömbös volt abban a kérdésében, hogy a jugoszláviai kisebbségek együttműködjenek.

Csuka 1995, 453.

1938. január 20.

Milan Stojadinović a sajtónak adott nyilatkozatában, majd február 1-jén a Szent Szinódushoz intézett hivatalos leiratában közölte: a Vatikánnal kötött konkordátum ratifikálásának kérdését a kormány levette a napirendről. Egyúttal megígérte, hogy a szerb pravoszláv egyház főhatóságát minden olyan lépésről előzetesen értesíteni fogja, amely a jugoszláv állam és a Szentszék közötti viszony szabályozására irányul. A konkordátum elejtésével a katolikus egyház-

nak a délszláv államhoz való viszonya továbbra is rendezetlen maradt, jóllehet az összes többi egyházakét már törvényekben rendezték: 1929-ben a szerb ortodox egyházét, 1931-ben a mohamedánokét, 1933-ban pedig a protestáns egyházakét és a zsidókéit is. A konkordátum méltó helyet biztosított volna a katolikus egyháznak az államban, s az ortodox egyházzal egyenrangúvá vált volna.

Salacz 1975, 110–111.

1938 januárjától

A zombori Magyar Közművelődési Egyesület analfabétákat oktató, továbbá magyar helyesírási és irodalmi tanfolyamot tartott fenn.

Bokréta 1940, 66.

1938. február 13.

Az óbecsei Magyar Népkörben lélekemelő ünnepség keretében adták át a jugoszláviai magyarság legnagyobb művelődési kitüntetését, az Ezüstkoszorút Cziráky Imre írónak. Az ünnep alkalmával a közönség zsúfolásig megtöltötte a Népkör dísztermét, az író társadalmat Szirmai Károly, a *Kalangya* főszerkesztője képviselte. Cziráky felolvasta egyik, a kisebbségi életről szóló novelláját, majd Draskóczy Ede, a Népkör és a Szenteleky Társaság elnöke tanulmányában méltatta Cziráky munkásságát, és átadta az Ezüstkoszorút. A közönség sokáig lelkesen ünnepelte a népszerű író.

Láthatár, 1938. március, 93.

1938. február 24.

Szimonovics Milán igazságügyi miniszter rendelete értelmében az újvidéki és a zágrábi semmítőszék területén a határsávban minden ingatlanátíráshoz külön engedély szükséges. A rendeletet a legnagyobb szigorúsággal érvényesítették. A kisebbségek számára a határ mentén lehetlenné tették nem csak a föld, hanem a házvásárlást is, és egy házhely, vagy egy-két kapa szőlő megvásárlása a magyarok számára már lehetetlen

volt. A rendelet rettenetes korrupciót teremtett, mert az ügyintézőt vállaló szerbiai ügyvédek vagyonokat szereztek azzal, hogy a magyarok, németek vagy zsidók számára megszerezzék az átírás engedélyét.

Csuka 1995, 454.

1938. február utolsó napjai

Megjelent az ingatlan vagyon eladásáról és bérbeadásáról szóló rendelet, melyet a jugoszláv hivatalok többnyire akkor alkalmaztak, ha a Szlavónia és a Vajdaság területén német vagy magyar kisebbséghez tartozó tulajdonos földterületet kívánt vásárolni. A hatóság különösen szigorúan alkalmazta a rendeletet, ha a földvásárlás a határ menti térségben történt. A rendelet is a kisebbségi közösségek gazdasági ellehetetlenítését szolgálta. Az agrárreform lezárását követően a kisebb-nagyobb földterülethez jutott dobrovoljacok – akik a mezőgazdasági ismeretek híján nem boldogultak a birtokukkal, és ezért egyre nagyobb adósságot vettek a nyakukba – rendre eladták azt a földműveléshez értő német vagy magyar gazdálkodónak. A német közösség ekkor már jelentős hiteleket kapott Németországtól, így hatalmas lendülettel vásárolta (viszsa) a földeket. Mellétük nem egyszer a magyar gazdák is gyarapították a birtokaikat, s ez a jugoszláv hatalom számára elfogadhatatlan volt. A rendelet egészen a háború kitöréséig érvényben maradt, és hatékony eszköznek bizonyult a hatalom kisebbségei iránt gyakorolt politikájában.

Mészáros 1989, 156.

1938. március 12.

Megtörtént az Anschluss, a német csapatok megszállták Ausztriát, és az ország a Német Birodalom részévé vált.

Benda 1983, 952.; Mészáros 1989, 157.

1938. április 8.

Várady Imre és Deák Leó felkeresték Magarásévic Sándort, az újonnan kinevezett közoktatásügyi

minisztert, és a magyar tanítói utánpótlás ügyében folytattak megbeszélést.

Csuka 1995, 454.

1938. április 10.

Belgrádban Svetislav Stanković mezőgazdasági és Dimitrije Magarásévić oktatási és művelődési miniszter ismét fogadta Várady Imrét és Deák Leót, akik újból a magyar oktatás, az egyesületi munka és a szabad birtokvásárlás terén főlhalmozódott megoldatlan kérdésekről beszéltek. Ígéretet kaptak a problémák rendezésére vonatkozóan, a valóságban azonban a jugoszláv politikai életben egyre nőtt a bizalmatlanság a magyar kisebbségi közösséggel szemben.

Mészáros 1989, 158.

1938. április 20.

Hivatalos jelentést adtak ki arról, hogy Jugoszláviában nem lesz zsidótörvény. A belgrádi lapok azt is közölték, hogy Pál régensherceg kihallgatáson fogadta a belgrádi zsidó hitközség elnökét, dr. Albala Dávidot, aki előtt hangsúlyozta, hogy a legnagyobb rokonszenvvel viseltetik a szerbiai zsidók iránt.

Csuka 1995, 455.

1938. május 8.

A szabadkai Magyar Olvasókör Ifjúsági Kultúr-osztálya Kuruc-estjének bemutatását betiltotta a rendőrség. A fiatalok a műsort meghívott közönség előtt, zárt ajtók mögött adták elő. Az est záró részében bemutatták Vidor Imre *Fazekas főhadnagy* című egyfelvonásosát, mely a Ludas Matyi szerzőjének franciaországi kalandjait tárta a nézők elé.

Garay 2012, 82.

1938. május 10.

Draskóczy Ede *Előszó* című bevezetőjével megjelent a *Milyen pályára lépjek?* című pályaválasztási kalauz. „Az egyén és a nép boldogulása kétségtelenül szorosan összefügg – írta Draskóczy Ede –,

és a mi sorsunkban sokszoros jelentőséget nyer. Éppen azért a magyar népi közösség szempontjából csak azok a foglalkozások értékesek, amelyek azon a területen gyakorolhatók, ahol éppen a magyarság él. Nekünk minden tanult, képzett, és mesterségben jártas egyén rendkívül becses, de a mi népünk közvetlen hasznára csak az lehet, aki a mi népességi területünkön telepszik le, és így önkéntelenül is bekapcsolódik abba a kollektív életbe, melyet nemzeti életnek nevezünk. [...] És végül megint az ifjúsághoz szólok. Választhatatok bármilyen foglalkozást vagy pályát, tehettétek ezt legjobban belátások szerint, vagy mások és a viszonyok befolyása vagy kényszere alapján, lehettek boldogok a pályatokon, vagy teher lehet az néktek – egyetlen eggyel tartoztok magatoknak és népeteknek: legyenek a többiekénél készültebbek és különbek. Higgyétek el, ebben rejlik minden erőnk. Higgyétek, valljátok, tegyétek, és ti lesztek a jövő oszlopai.”

1938. május 26–29.

Budapesten megrendezték a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszust.

Balogh–Gergely 1993, 221.

Budapesten rendezték meg a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszust, melyen Jugoszláviából hetven katolikus pap és mintegy kétezer hívő vett részt.

Mészáros 1989, 159.

1938. június 11–12.

Belgrádban az I. Jugoszláv Nemzetek Fesztiváljára meghívót kapott a gombosi Gyöngyösbokréta is. A közönség nagy tetszéssel fogadta a bemutatott magyar népviseletet és a fergeteges táncot. Egy évvel később, 1939-ben a II. fesztiválon a gombosiak szerepléséről a következőket írta a *Politika*: „A tegnap esti műsorba élénkséget és temperamentumot fokozott mértékben vittek a Bogojeváról érkezett jugoszláviai magyar táncosok. Őt pár rendkívül festői és mutatós viselet-

ben, tüzes magyar cigányzene mellett mutatta be a csárdást, a magyarság oly temperamentumos táncát, ezt követen pedig egy pár a lakodalmi kettőst táncolta el. Ezt követően az egyik táncos ifjú, Tamaskó Antal a mulató magyar legényt mutatta be. A bogojevói táncscsoport különösen nagy sikert aratott a tusköm nevű, rendkívül régi magyar néptáncsal. Festői viseletével a táncscsoport élénkséget és örömet hozott a fesztivál életébe. Különösen a lányok egymásra öltöthet széles szoknyája aratott nagy sikert. Virágos ruháikban és karcsú pruszlikjukban olyanok ők, mint a vidám lepkék.”

Bokréta 1940, 81.

1938. június 26.

Ülést tartott a szabadkai Magyar Olvasókör. Dr. Veréb Gyula felszólalásában hangsúlyozta: ő és csoportja keresztény és magyar nemzeti művelődési munkát kíván folytatni az Olvasókörben. E közgyűlésnek Szabadka határán túl kiterjedő jelentősége volt, mert az elégedetlen Veréb–Macskovics-csoport állandó agitációja erősen zavarta a legnagyobb magyar egyesület munkáját, és visszautasításuk lehetővé tette, hogy Szabadkán kívül alakuljon ki magyar kulturális mozgalom, amely erőteljesebben fordult az új idők szava felé.

Csuka 1995, 456.

1938. július 3.

Anton Korosec belügyminiszter rendeletet adott ki, amelynek értelmében a kisebbségi vidékeken a köztisztviselőknek meg kell tanulni a kisebbségek nyelvét. A rendelet megjelenése után azonban semmi nem történt.

Csuka 1995, 455.

1938. július

Újvidék új képviselő-testületet kapott, amelyet a kormány nevezett ki, és szerb részről nagy megértésnek tüntették fel azt, hogy a magyarság és a németség hat-hat képviselőt kapott. (A

legnagyobb terror idején, 1928-ban a magyarságnak 16 képviselője volt az újvidéki önkormányzatban.)

Csuka 1995, 456.

1938. július

A *Kalangyában* megjelent Somorja Sándor egyetemi hallgató *A jugoszláviai magyar egyetemi hallgatók* című tanulmánya. Az írása bevezetőjében a szerző rámutat: „Minden kisebbségi politika sarkalatos pontját a kultúrkérdések alkotják. A kisebbségi mozgalmak vezetésének életrevalósága és súlya e gondolat helyes és idejében [történő] felismerésétől függ. Ezt bizonyítják pl. Vojvodinában a szerbek harcai 1918-ig, s azóta a mi tapasztalataink is. Sajnos [...] a jugoszláviai magyarság húszéves kisebbségi élete alatt nem tudott sem egységes kisebbségi mozgalmat megindítani, sem pedig kitartó, következetes, céltudatos, a helyi viszonyoknak megfelelő iskolaprogramot megvalósítani. [...] Az ifjúság tettereje széthullhat, helytelen irányba terelődhet, ha segítségre, megértésre nem talál. A történelem útmutatása pedig szervező, irányító munkát követel. Ha mindazt, ami nekünk drága, kisebbségi sorsunkban is igazán meg akarjuk őrizni, s kultúránkat fejleszteni, akkor az egész eddigi kultúrpolitikát új alapokra kell fektetni.”

Kalangya, 7. sz. 289–336.

1938. augusztus 2.

Lévay Endre a *Naplóban* megjelentette Magyar őstehetségek kiállítása a szubotici Magyar Olvasóköri című írását: „A szubotici Magyar Olvasókör ifjúsági kultúrosztálya a fiatal művészgeneráció egy nagy csoportjának felkérésére magára vállalta egy kollektív kiállítás megrendezését, amelyen minden tehetséges fiatal magyar festő, rajzoló, karikaturista és szobrász részt vehet.” [...] Erre a maga nemében művészettörténeti kiállításra több helységből tizenhét fiatal festő, szobrász, grafikus jelentkezett, kilencven alkotással. [...] A *Napló* másfél

hasábon foglalkozott a fiatal képzőművészek kiállításával...*(Megjegyzés: Hangya András, Boschán György, Almási Gábor, Reszler Ilona, Veréb Ilonka, Gottesmann Tibor, Nagy Sándor, Szabó György, Ács József műveit ekkor már a Híd is közölte.)*

Lévay 1980, 331–332., 334.

1938. augusztus 20–29.

A kisantant államok és Magyarország küldöttei Bledben konferenciát tartottak. Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia elismerte Magyarország fegyverkezési jogát, és ígéretet tettek a magyar kisebbségek helyzetének javítására.

Benda 1983, 956.

1938. augusztus utolsó napjai

Deák Leó és Strelitzky Dénes Stockholmban részt vett a Népszövetség kisebbségek helyzetével foglalkozó konferenciáján.

Mészáros 1989, 161.

1938. szeptember 14.

Letartóztatták dr. Pummer Sándor újvidéki származású topolyai ügyvédet, aki politikai pályafutását a Magyar Pártban kezdte meg, azután Nagy Iván csoportjának egyik igen agilis vezetője volt. Államellenes bűncselekménnyel vádolták, és dr. Pummer hónapokig volt vizsgálati fogságban, végül felmentették, és szabadlábra helyezték.

Csuka 1995, 456–457.

1938. október 10.

A szabadkai képzőművészeti kiállítás keretében *A modern képzőművészet* címmel Ács József tartott előadást.

Lévay 1980, 338.

1938. október 14.

A szabadkai képzőművészeti kiállítás keretében *Művészet és társadalom* címmel Stern Emil tartott előadást.

Lévay 1980, 338.

1938. október

Javában tartott a választási kampány. Bizonyossá vált, hogy a Jugoszláv Radikális Közösség a topolyai választókerületben már nem Szántó Gábort, hanem Fodor Gellért horgosi gazdát állítja jelöltnek.

Mészáros 1989, 169.

1938. november 2.

A bécsi Belvedere-kastély aranytermében a tengelyhatalmak (Németország és Olaszország) kihirdették a döntőbíróági határozatot. Az első bécsi döntés értelmében Csehszlovákiából 11.927 négyzetkilométer terület 869.299 lakossal – melynek 86,5%-a magyar, 9,8%-a szlovák volt – visszakerült Magyarországhoz. A vitatott városok közül Kassa, Ungvár és Munkács Magyarországhoz került, Pozsony és Nyitra Csehszlovákiában maradt. Három nappal később megkezdődött a magyar csapatok bevonulása a Felvidékre és Kárpátalja déli területeire.

Benda 1983, 960.

A jugoszláv hatóságok frissen elkészített felmérése szerint Bácska nemzetiségi összetétele igen kedvezőtlen képet mutatott: a 46%-nyi szláv lakossággal szemben a magyarok és a németek aránya 53% volt. Ezért azonnal javasolják a következő rendeletek életbe léptetését: 1. meg kell akadályozni az ingatlanok „nem szláv elemek” által történő fölvásárlását; 2. pénzalapot kell teremteni a földek fölvásárlására, amit azután a szláv lakosság tulajdonába adnának; 3. a birtokvásárlási tilalmat a határ mentén mélységében 100 kilométerre kell kiterjeszteni; 4. a nagybirtok addig engedélyezett területét 200–300 hektárra kell csökkenteni, és a kisajátított földeket a Közép- és Észak-Bácska területére betelepített nincstelen szláv lakosok között kell szétosztani; 5. minden korábbinál erőteljesebben végrehajtani az elszlávosításra vonatkozó programot. A javaslatot a jugoszláv Katonai Főparancsnokság is véleményezte, és helybenhagyta.

Mészáros 1989, 163–166.

1938. november 20.

Az egykori Országos Magyar Párt vezetői – akik elégedetlenek voltak Svetislav Stanković mezőgazdasági miniszter be nem váltott ígéretei miatt – Nagybecskereken tartott megbeszélésükön bejelentették a választásoktól való tartózkodást. A döntés azonban nem volt egyhangú, Andrée Dezső lapjában, a *Reggeli Újság*ban arra biztatta a magyar választókat, hogy voksukat a Jugoszláv Radikális Közösségre adják le. Ezzel egy időben Nagy Ödön és Pummer Béla a Tisza mentén és Baranyában az Egyesület Ellenzék mellett kampányolt.

Mészáros 1989, 169–170.

1938. november

A választásokra készülve a németek már meggyeztek a Sztojadinovics-kormányral, a hajdani Magyar Párt képviselői azonban nem, mivel továbbra is csupán egy mandátumot ígértek a számukra. Belgrád ekkor már ejtette Szántó Gábort. [...] A kormánypárt listájának jelöltje a zentai járásban Fodor Gellért horgosi községi elnök lett. Az egyesült ellenzék listáján a németek részéről dr. Schlachter Ádám kerényi orvost, a magyarok részéről pedig dr. Nagy Ivánt, dr. Pummer Sándort, Bagi Péter martonosi kisgazdát és Kerepesi Vincét indították, aki mint demokrata párti képviselő egyszer már tagja volt a belgrádi parlamentnek.

Csuka 1995, 457.

1938. december 11.

A parlamenti választásokon Milan Stojadinović hatalmon lévő kormánya fölényes győzelmet aratott, a Dunai bánágban a választók 71,74%-a szavazott rá. Fodor Gellért, a Jugoszláv Radikális Közösség jelöltje azonban Topolyán 11 895 szavazattal győzött. Nagy Iván, az óbecsei választókerület jelöltje – aki 1935-ben ugyanitt még 3875 szavazatot kapott – most az 1753 voksos súlyos kudarcot szenvedett. Milan Stojadinović, átalakított kormányával ugyan, de hatalmon maradt.

Mészáros 1989, 172.

Szántó Gábor politikai térvesztése egyre nyilvánvalóbbá vált. Közszereléseit a szkupstinai felszólalásokra korlátozta, és jobbára helyi ügyekben lépett fel, amelyek a választókerületét érintették. Az 1938-as választásokon a Jugoszláv Radikális Község már nem őt jelölte képviselőnek. Helyét Fodor Gellért horgosi gazdálkodó, Horgos község elnöke vette át.

Hornják 2009, 31.

Megtartották az általános választásokat, amelyen a Sztojadinovics-kormány ismét győzött. Vukovics-Gyidó József, a szabadkai bunyevácok jelöltje súlyos vereséget szenvedett.

Csuka 1995, 458.

1938. december 17.

Zentán Fábry Jenő vikárius és Bubala Ignác tanító kezdeményezésére megalakult a Katolikus Ifjúsági Egyesület. Elnökévé Mohácsi Pál nyugalmazott főgimnáziumi tanárt választották. Az egyesület színvonalas előadásokkal és dalestekkel

lépett a közönség elé. 1938-ban ünnepelte fennállásának 40 éves jubileumát a zentai Katolikus Legényegyesület. Fénykora a századforduló esett, de Tamás Ferenc esperesplébános vezetésével 1919 után is jelen volt a város kulturális életében.

Bokréta 1940, 39., 41.

1938. december 28-án és 1939. január 8.

A zombori Magyar Közművelődési Egyesület *Academia sacra* című rendezvényén dr. Kiss Lajos karnagy vezetésével a város két katolikus templomában a legszebb magyar karácsonyi énekekből és kánonokból mutattak be egy csokorra valót.

Bokréta 1940, 66.

1938 (?)

A délvidéki magyar képzőművészek a szabadkai Magyar Olvasóköriben tárlatot rendeztek, és ez volt a délvidéki magyar művészek első nyilvános bemutatkozása.

Csuka 1995, 456.

